

РОЗДІЛ 4. ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЦЕНАРІЇВ РОЗВИТКУ ПРИКОРДОННИХ РЕГІОНІВ

4.1. Інноваційні сценарії розвитку України в умовах структурних диспропорцій

Актуальність питань інноваційної діяльності та стратегічних напрямів зовнішньої політики України у побудові спільної стратегії з ЄС обумовлено унікальністю якісних змін, що супроводжують інноваційний розвиток, а саме: забезпечення сталого розвитку, підвищення ефективності виробництва, зростання рівня якості життя, зміни у торговельній структурі, насамперед відмова від сировинно-орієнтованого вектора.

Економічна конкурентоспроможність регіонів України, а особливо ефективність функціонування національної інноваційної системи, недостатня для забезпечення сталого розвитку вітчизняної економіки та виходу в найближчій перспективі за рахунок економічного зростання на європейські стандарти життя. Саме тому можливий розвиток сценарію у 2020 р. залежатиме від дій уряду найближчим часом. Проблематику розкривають такі аспекти: слабка інтегрованість інноваційного розвитку регіонів України, особливо прикордонних, які можуть стати локомотивами розвитку економіки країни; відсутність економічної конкурентоспроможності України; відсталість практичного застосування здобутків науководослідних і дослідно-конструкторських робіт (НДДКР); недостатня інвестиційна привабливість щодо залучення інвестицій [1, с. 2].

Розглянуті нижче варіанти сценарних підходів до побудови спільної інноваційної стратегії України з ЄС дозволять розпочати інтегрування з регіонального рівня за рахунок транскордонної кластеризації економіки, вдало поєднати потенціал

України у галузі ІКТ та міжнародний досвід, а також реструктурувати потоки капіталів у розвиток інновацій.

Не беручи до уваги можливість виникнення природних катаклізмів, міжрегіональних війн, шоккових ситуацій, а також криз у політичних та економічних системах важливих країн-гравців на міжнародній арені, можна розглянути трендові значення, спрогнозувати розвиток інноваційної складової та обґрунтувати три варіанти сценарію, які були розглянуті фондом Фрідріха Еберта в Україні (табл. 4.1) [1].

Таблиця 4.1.

Варіанти інноваційних сценаріїв розвитку регіонів України по дослідженнях фонду Фрідріха Еберта

Сценарій	Характеристика варіанту інноваційного сценарію розвитку регіонів України
1	2
1.«Кам'яний вік»	<p>ЕС втрачає зацікавленість у співпраці з Україною в галузі інновацій та ІКТ через політичну нестабільність та незадовільний стан показників соціально-економічного та інноваційного розвитку. Україна продовжує вести експортно-орієнтовану сировинну політику, спостерігається високий рівень ресурсо- та енергомісткості кінцевої української продукції. Відбувається посилення залежності національної економіки від зовнішньоторговельної кон'юнктури внаслідок нерозвиненості внутрішнього ринку.</p> <p>Як результат різко скорочується приплив інвестицій на розвиток інновацій, торговельна співпраця у галузі ІКТ відсутня. Україна змінює зовнішньополітичний вектор у пошуках нового стратегічного партнера.</p> <p>Держава не може забезпечити розвиток національного ринку інновацій, у результаті чого потенційні галузі завмирають і пригальмовують свій розвиток або ж взагалі зникають.</p> <p>Через відсутність фінансування НДДКР нових інноваційних розробок в Україні не відбувається, переважає запозичення технологій із-за кордону. Прослідковується занепад науково-технічного потенціалу в галузі ІКТ та науково-технічної бази.</p> <p>Серед населення скорочується кількість осіб з вищою освітою у галузі технічних та природничих наук, а також осіб, зайнятих у високотехнологічних секторах економіки,</p>

Продовження табл. 4.1

1	2
<p>2. «Інноваційне недбальство»</p>	<p>характерний процес «втечі мізків» найбільш талановитих фахівців за кордон.</p> <p>Україна відстає за міжнародними рейтингами розвитку інновацій та ІКТ. Вона продовжує бути учасником європейських програм обміну щодо підвищення мобільності науковців та розвитку НДДКР, однак кількість заявок на проекти міжнародної співпраці у галузі ІКТ скорочується, Україна – слабкий та ненадійний партнер.</p> <p>Держава не приділяє належної уваги інноваційній галузі, що зумовлює її розвиток не «за допомогою» державної підтримки, а радше «всупереч» їй – виключно на базі активних осередків. Приватний бізнес проводить операції у тіньовому секторі через недосконалість політичних інструментів, що гальмують процес нарощення технологічного потенціалу (ліцензування імпорту, контроль за цінами, складні кредитні схеми, напружений податковий режим, протекціоністські заходи у сфері тарифів чи квот, оподаткування імпортоємних засобів виробництва і напівфабрикатів). Офіційно впроваджувати новинки або виділяти кошти на проведення НДДКР не можуть собі дозволити малі та середні компанії.</p> <p>Послуги ІКТ залишаються дорогими для населення. Потенціал України у галузі інновацій залишається тільки в паперовому вигляді, не знаходячи відображення у впровадженні інновацій у виробництві та патентуванні.</p>
<p>3. «Ідилія»</p>	<p>Розвиток відносин Україна – ЄС та побудова спільної стратегії у інноваційному розвитку відбувається за допомоги гармонізації норм законодавства та стандартів Україна – ЄС, створення привабливого інвестиційного клімату, налагодження торговельної співпраці, політичної стабільності та довіри. Характерним стає включення України в глобальний науково-технологічний розвиток через здійснення скоординованої політики.</p> <p>Одночасно зі збільшенням показників у сфері зовнішньої торгівлі високотехнологічною продукцією та технологіями, здійснюється масштабне залучення фінансових і кадрових ресурсів у технологічний розвиток економіки.</p> <p>Серед ендогенних чинників розвитку переважають реалізація державної політики щодо підвищення конкурентоспроможності, прискорення розробки та впровадження</p>

Продовження табл. 4.1

1	2
	<p>передових технологій, а також їх трансферу на ліцензійних умовах під контролем держави.</p> <p>Витрати комерційного та некомерційного секторів на НДДКР постійно зростають. Значного розвитку отримує сектор інформаційно-комунікаційних технологій: інфраструктура, ступінь доступу, а також використання.</p> <p>Зі збільшенням навичок та вмій ефективно використовувати ІКТ, позитивних змін зазнають права інтелектуальної власності. З-поміж населення збільшується кількість осіб з вищою освітою у галузі технічних та природничих наук, а також осіб зайнятих у високотехнологічних секторах економіки.</p> <p>Внутрішній розвиток забезпечує кластерне поєднання «наука-бізнес-влада», таким чином, інновації отримують підтримку від НГО, підприємництва (малі та середні компанії) а також держави. Регіональний підхід дає змогу функціонувати транскордонним кластерам.</p>

У всіх трьох сценаріях простежуються чіткі можливості для політичної влади мінімізувати витрати та пов'язані з цим ризики, оптимізувати виробництво та максимально використати потенціал України для реалізації спільної стратегії з ЄС.

Слід також розглянути сценарії і прогнольні оцінки інноваційного розвитку України на період до 2020 року за індикаторами Європейського інноваційного табло [2, с. 181-187]. У ряді країн світу протягом вже багатьох років розробляються різні комплексні індикатори науково-технічного та інноваційного розвитку. Найбільш відомим з подібних комплексних індикаторів, що набув широкого поширення в останні роки, став європейський інноваційний індекс, який розраховується на основі системи індикаторів науково-технічного розвитку – Європейського інноваційного табло (ЄІТ) [European Innovation Scoreboard (EIS)], що дозволяють, на думку експертів ЄС, об'єктивно оцінити рівень науково-технічного розвитку країн-учасниць Співтовариства. Важливо підкреслити, що, незважаючи на свою назву, Європейське інноваційне табло вклю-

чає і цілу низку показників, що характеризують, зокрема, стан у сфері захисту прав на інтелектуальну власність. Цим підкреслюється внесок об'єктів інтелектуальної власності в інноваційний розвиток економік країн ЄС.

Головна мета створеної системи Європейського інноваційного табло полягає в тому, щоб на основі аналізу даних окремих країн відпрацювати раціональну стратегію ЄС по гармонізації розвитку в рамках «єдиної Європи». Така стратегія передбачає насамперед подальшу міжнародну співпрацю в рамках ЄС і розробку нових форм і методів взаємодії між окремими вченими і науково-дослідними організаціями. На основі аналізу отриманої інформації розробляються заходи практичної допомоги тим країнам, які мають відносно невисокі значення показників, прийнятих як контрольні. Ці заходи оформлені у вигляді спеціалізованих програм співпраці і надання цільової фінансової допомоги з бюджету ЄС, зокрема, зі Структурного фонду.

На сьогодні індикатори Європейського інноваційного табло представлені у п'ятьох групах, які відображають різноманітні аспекти інноваційного розвитку [2, с. 181-187]:

1. «Рушійні сили інновацій» – індикатори, які відображають стан та структуру інноваційного потенціалу.

2. «Створення нових знань» – індикатори, які відображають рівні фінансування НДДКР.

3. «Інновації та підприємництво» – індикатори, які відображають рівні інноваційної активності на підприємствах (фірмах).

4. «Застосування» – індикатори, які відображають зайнятість та комерційну діяльність в інноваційних секторах.

5. «Інтелектуальна власність» – індикатори, які відображають патентну активність.

Очевидно, що інновації в термінах ЄІТ повинні розумітися в більш широкому контексті, ніж просто технологічні нововведення. Вони відображають різні аспекти нововведень, дослідження і розробки, власне нововведення, а також показники

їх дифузії, включаючи показники поширення нових знань і ступінь використання інформаційних технологій.

Загальне значення результуючого індексу ЄС виявилось досить високим в Україні (0,23), але значною мірою це пов'язано з тим, що значення кількох показників, щодо яких не вдалося знайти відповідні дані, не були включені в розрахунки для України. Загалом це значення виявилось вищим, ніж значення для Туреччини і деяких інших країн, але істотно нижчим за значення країн-лідерів ЄС: від Швеції Україна, наприклад, відстала приблизно в три рази. Для України основна проблема при обчисленні результуючого індексу ЄС полягає в тому, що далеко не всі показники ЄІТ можна отримати за допомогою наявної статистики. Загалом по Україні були розраховані відповідні показники практично за всіма наявними групами, однак далеко не всі групи були представлені досить повно. Узагальнення отриманих даних наведено в таблиці 4.2, де в концентрованому вигляді зібрана інформація про інноваційний потенціал країни.

Таблиця 4.2

Україна у співставленні з ЄС-28: узагальнені підсумки

Індикатор	Україна / ЄС-28 (%)
Можливості в сфері інформаційних технологій	69,0
Можливості в сфері досліджень і розробок	68,0
Можливості структури промисловості	47,8
Патенти, торгові марки, промислові зразки	0,1

Як ми вже згадували, початкова таблиця по Україні не заповнена, через часткову відсутність даних. Проте навіть ці обмежені дані свідчать про те, що Україна значно відстає від середніх показників ЄС-28 за індикаторами можливостей в сфері інформаційних технологій і потенціалу інновацій в промисловості.

У цьому сенсі Україна не володіє такими перевагами, як ряд інших країн, які, незважаючи на існуючі проблеми, мають

досить сприятливу структуру промисловості за показниками потенційної технологічної інтенсивності, особливо, якщо розглядати структуру тільки обробної промисловості. Потрібно зазначити, що хоч в Україні, як і в інших колишніх соціалістичних державах, показники рівня освіти населення і виробничих можливостей в промисловості є досить високими, рівень технологічного оновлення виробництва й інноваційної активності підприємств залишається відносно низьким. Відносні показники витрат на НДВКР у ВВП порівняно високі, але динаміка їх зміни відстає від аналогічної динаміки в розвинених країнах і країнах, що швидко розвиваються (табл. 4.3 та рис. 4.1.) [3, с. 133].

Таблиця 4.3

Питома вага витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт у ВВП (за даними Євростату) [4]

	2005 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
ЄС 28	1,76	1,93	1,97	2,01	2,03	2,04	2,03
Болгарія	0,44	0,57	0,54	0,61	0,64	0,79	0,96
Естонія	0,92	1,58	2,31	2,11	1,71	1,45	1,5
Іспанія	1,10	1,35	1,33	1,28	1,26	1,24	1,22
Латвія	0,53	0,61	0,70	0,67	0,61	0,69	0,63
Литва	0,75	0,78	0,90	0,90	0,95	1,03	1,04
Німеччина	2,42	2,71	2,79	2,87	2,83	2,89	2,87
Польща	0,57	0,72	0,75	0,88	0,87	0,94	1,0
Румунія	0,41	0,45	0,49	0,48	0,39	0,38	0,49
Словаччина	0,50	0,62	0,67	0,81	0,83	0,88	1,18
Словенія	1,41	2,06	2,42	2,58	2,6	2,38	2,21
Угорщина	0,93	1,15	1,20	1,27	1,40	1,36	1,38
Чеська Республіка	1,17	1,34	1,56	1,79	1,91	1,97	1,95
Україна	0,99	0,83	0,74	0,75	0,70	0,65	0,62

У найближчому майбутньому нарощування інноваційного потенціалу України значною мірою має забезпечуватися за

рахунок посилення «вхідних» потоків, направлених на оновлення і збільшення, а також більш ефективне використання ресурсів в інноваційній сфері. Очевидно, що, незважаючи на реалізацію цілої низки спільних проектів і декларації про необхідність інноваційного шляху розвитку, рівні науково-технічного і інноваційного розвитку України і країн-лідерів ЄС істотно відрізняються. Найбільше це стосується проблем захисту інтелектуальної власності та в дещо меншій мірі – відсталості структури економіки. Необхідно зробити значні зусилля для зближення цих рівнів.

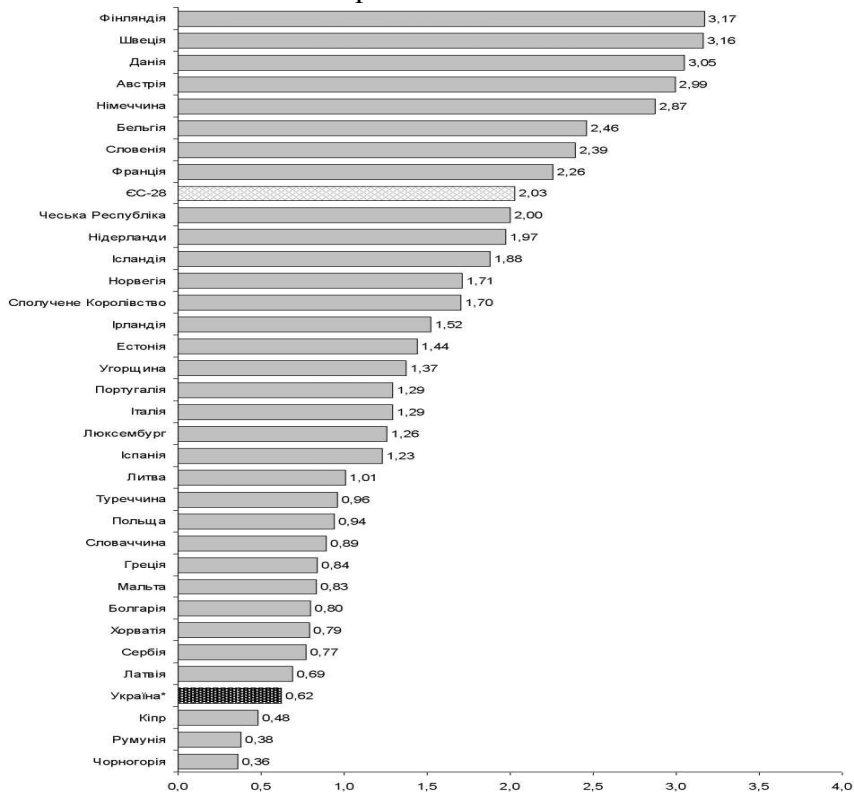

Рис. 4.1. Частка витрат на виконання досліджень і розробок у ВВП зарубіжних країн та України у 2015 р. (за даними Євростату) [4]

Щодо показників, які знаходяться у групі «Інтелектуальна власність», то взагалі необхідно відзначити, що вони не розраховуються вітчизняною статистикою, а збираються відповідними міжнародними установами чи національними патентними відомствами США та Японії.

Зі стратегічної точки зору існує необхідність перегляду балансу між заходами для стимулювання інновацій в бізнесі-середовищі та інструментами прямого державного фінансування через інноваційні програми.

Отже, сценарії і прогностні оцінки інноваційного розвитку України розроблено на основі використання індикаторів Європейського інноваційного табло. Зміни значень комплексу індикаторів, що визначають бажану або можливу динаміку процесу інноваційного розвитку, узгоджені з основними показниками, запропонованими в проекті Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року, зокрема з тими, що визначають темпи зростання ВВП. Сценаріями Стратегії визначається необхідний рівень впливу інноваційного фактору в економічному зростанні, яке передбачене в зазначеному проекті Стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року, а також можливості посилення цього впливу за рахунок максимального використання прихованого потенціалу національної інноваційної системи.

Аналіз стратегії розвитку економіки України у період до 2020 року обґрунтовував два варіанти сценарію і два етапи їх реалізації. На першому етапі – 2009–2012 роки – передбачалося подолати наслідки фінансової кризи та досягти макроекономічної стабілізації і відновлення економічного зростання. Другий етап – 2013–2020 роки – період формування фундаментальних основ сталого розвитку, активізації реформ з подальшим закріпленням стабільно стійких темпів розвитку. Відповідно до цих етапів розраховані сценарні варіанти змін основних макроіндикаторів економіки України, зокрема приріст валового внутрішнього продукту (табл. 4.4) [2, с. 181-187].

Таблиця 4.4

**Сценарні варіанти приросту ВВП у період до 2020 року
(%), передбачені проектом Стратегії розвитку економіки
України у період до 2020 року**

	2009–2012 рр. (у середньому за період)		2013–2020 рр. (у середньому за період)	
	за інерцій- ним сцена- рієм	за інвестицій- но-активним	за інерцій- ним сцена- рієм	за інвестицій- но-активним
Приріст ВВП,%	1,5	4,0	5,2	6,5

Прогнозні оцінки інноваційного розвитку України за індикаторами Європейського інноваційного табло (табл. 4.5) засвідчують, що за умов проведення цілеспрямованої інноваційної політики, приведення у відповідність до неї підприємницької діяльності, здійснення реальних кроків у напрямку реалізації необхідних структурних змін в економіці та технологічної модернізації виробництва прогнозні показники ВВП, навіть прийняті у другому, більш оптимістичному, сценарії, можуть бути досягнуті [2, с. 181-187]. Так, за прогнозами МВФ приріст ВВП у 2018 році може скласти 4,5%.

Таблиця 4. 5

**Прогнозні (2020 р.) значення індикаторів
Європейського інноваційного табло для України
(значення для країн ЄС прийнято за 100%), розраховані
за оптимістичним сценарієм – «Україна – лідер в групі
країн «помірні інноватори»»**

	Індикатори	2006 р.	2020 р.
1	2	3	4
1.	«Вхідні» індикатори – рушійні сили інновацій		
1.1	Особи з вищою освітою в галузі технічних та природничих наук серед населення у віці 20–29 років (кількість на 1000 мешканців відповідного віку)	126	100–105%
1.2	Особи, що мають закінчену вищу освіту, серед населення у віці 25–64 роки (кількість на 100 мешканців відповідного віку)	78	95–100%

Продовження табл.4.5

1	2	3	4
1.3	Ступінь використання населенням широко-мужового Інтернету (кількість ліній широко-мужового Інтернету на 100 мешканців)	15	65–70
1.4	Особи, що беруть участь у програмах підвищення кваліфікації (навчання), для населення у віці 25–64 років (кількість на 100 мешканців відповідного віку)	–	40–45
1.5	Рівень освіти юнацтва (питома вага осіб у віці 20–24 роки, які мають, як мінімум, повну середню спеціальну освіту, серед населення відповідного віку)	86	95–100%
2.	«Вхідні» індикатори – створення нових знань		
2.1	Витрати некомерційного сектору на НДДКР (% ВВП)	40%	60–70%
2.2	Витрати комерційного сектору на НДДКР (% ВВП)	36%	50–60%
2.3	Витрати на НДДКР у високотехнологічному та середньо-високотехнологічному секторах промисловості (% загальних витрат на НДДКР у промисловості)	87%	95–105%
2.4	Підприємства, що отримують кошти на інноваційну діяльність з некомерційних джерел (% від загальної кількості як інноваційних, так і неінноваційних підприємств)	44%	60–65%
3.	«Вхідні» індикатори – інновації та підприємництво		
3.1	Малі та середні компанії, що займаються інноваціями для власних потреб (% від загальної кількості МСК)	–	70–80%
3.2	Малі та середні компанії, що беруть участь у спільних інноваційних проектах у промисловості (% від загальної кількості МСК)	–	60–70%
3.3	Витрати на інноваційну діяльність (% у загальному товарообороті)	23%	40–50%
3.4	Венчурний капітал, призначений на фінансування ранніх стадій роботи компаній (% ВВП)	–	30–40%
3.5	Витрати на інформаційні та комунікаційні технології (% ВВП)	106%	110–120%
3.6	Малі та середні компанії, що використовують організаційні інновації (% від загальної кількості МСК)	45%	60–70%

Продовження табл.4.5

1	2	3	4
4.	«Вихідні» індикатори – застосування		
4.1	Особи, зайняті у високотехнологічних сегментах сектору послуг (% від загальної чисельності робочої сили)	64%	80–85%
4.2	Експорт високотехнологічної продукції (% від загального експорту)	7%	40–45%
4.3	Продаж нової продукції на ринку (% від загального товарообороту)	54%	60–70%
4.4	Продаж нової для фірми промислової продукції, але не нової на ринку (% від загального товарообороту)	–	60–70%
4.5	Особи, зайняті у високотехнологічному та середньо-високотехнологічному секторах промисловості (% від загальної чисельності робочої сили)	78%	80–90%
5.	«Вихідні» індикатори – інтелектуальна власність		
5.1	Патенти ЄС на 1 млн. населення	0	15–20%
5.2	Патенти США на 1 млн. населення	0	15–20%
5.3	Патенти «тріадних груп» на 1 млн. населення	–	15–20%
5.4	Нові торгові марки ЄС на 1 млн. населення	0	15–20%
5.5	Нові промислові дизайни ЄС на 1 млн. населення	0	15–20%

Варіант сценарію «Україна – лідер в групі країн «помірні інноватори»» є найбільш вірогідним на період до 2020 року. Його реалізація дозволить Україні досягти інтегральних показників інноваційного розвитку, які в теперішній час характерні для Норвегії, Чехії, Італії, Іспанії та інших країн.

Прогнозований для України приріст ВВП у період 2013–2020 років на рівні 7–8% у середньорічному вимірі перевищує також значення подібного показника в країнах, що входять в теперішній час до групи країн «помірні інноватори».

Необхідно врахувати при цьому, що Україна зазнала значних втрат в своєму економічному розвитку за рахунок без-

думного проведення економічних реформ за найбільш ортодоксального неоліберальною моделлю. Зокрема, сукупні витрати ВВП за 1991–2008 роки становлять в постійних цінах 2008 року понад один трильйон дол. США. Обсяг ВВП у 2008 році становив лише 80,5% обсягу ВВП в 1991 році [3].

Тому посилення ролі держави в регулюванні процесів економічного розвитку та менеджменту підприємництва сприятиме зростанню темпів розвитку економіки країни та всіх її регіонів. Значним резервом для цього є також можливість повернення у вітчизняну економіку українських «заробітчан» за умов, що запрацюють передбачені Стратегією заходи щодо створення в Україні нових, більш привабливих робочих місць. Цей фактор може забезпечити внесок у зростання ВВП на рівні 10–15%.

Що стосується можливостей нарощування інноваційного потенціалу і його безпосереднього впливу на економічний розвиток, то в реалізації укрупнених груп показників ЄІТ вони виглядають наступним чином. Позиції України залишаються досить стабільними у галузі загальної освіченості населення. Є певні резерви в нарощуванні фінансового забезпечення інноваційної діяльності як у державному секторі, так і недержавному. При цьому збільшення фінансування НДДКР та інновацій у недержавному секторі може бути досягнуте за рахунок створення відповідних умов, які сприятимуть вкладанню грошей в інноваційні процеси та виробництво нової продукції. Найсерйозніші проблеми можуть виникнути зі збільшенням значень показників патентно-ліцензійної діяльності. Беручи до уваги їх теперішній низький рівень та галузеву спеціалізацію економіки України, буде важко вийти на рівень, який відповідатиме навіть 50-відсотковому рівню значень середньоєвропейських показників за найближчі роки.

За узагальненими оцінками за умов реалізації запропонованого варіанту Стратегії можливо вийти на досить високі узагальнені показники інноваційного розвитку (табл. 4.6).

Україна у співставленні з ЄС -28: узагальнені прогностичні оцінки у разі реалізації запропонованого варіанту Стратегії

Узагальнений індикатор	Україна / ЄС28 (%)
Можливості в сфері інформаційних технологій	80–85%
Можливості в сфері досліджень і розробок	85–90%
Можливості структури промисловості	70–75%
Патенти, торгові марки, промислові зразки	20–30%

У цілому необхідно зауважити, що динаміка багатьох показників буде залежати в першу чергу від темпів структурних змін в українській економіці, зміцнення позицій секторів із високим рівнем переробки продукції та збільшення їх питомої ваги у загальному випуску продукції, суттєвого покращення системи державного управління інноваційним розвитком країни.

При сприятливому розвитку подій це не дозволить досягнути рівня країн-лідерів ЄС, але сприятиме підвищенню загального рівня інноваційної активності та досягненню Україною середнього для ЄС рівня інноваційної діяльності за значенням інноваційного індексу.

За умов проведення «інерційної» інноваційної політики не слід очікувати поліпшення позицій України відносно інших європейських країн. Скоріше, навпаки, Україна почне втрачати навіть ті відносно невеликі переваги, що ще зберігаються. Як результат, країна може опинитися наприкінці списку країн, що оцінюються за допомогою інструментів ЄІТ.

В свою чергу, виконання процедури окреслення групи дієвих важелів регіонального, транскордонного та централізованого економічного впливу на процес інвестиційно-інноваційного стимулювання трансформаційних перетворень у прикордонних регіонах потребує якісного аналітичного

співвіднесення, з одного боку, характеристик тих економічних перешкод і диспропорцій, котрі характеризують сучасний стан інвестиційно-інноваційного розвитку регіонів, з іншого, низки профільних нормативно-законодавчих положень, що слугують тому організаційно-правовими передумовами, а відтак потребують суттєвого удосконалення.

Першою диспропорцією, сформулювати яку вдалося І.В.Одотюку на підставі результатів структурного та порівняльного аналізу економічного розвитку таких інституційних складових економіки, як реальний сектор, промисловість, переробна промисловість, сектор високотехнологічного виробництва, став той факт, що фінансування капітальних інвестицій в абсолютній більшості представлених далі інституційних секторів є значно менш масштабним за обсягом процесом, аніж здійснення інвестиційних вкладень у розвиток технологічних інновацій [5, с. 254-257].

Другою диспропорцією постає факт відсутності на теренах вітчизняної економічної системи прямого зв'язку між двома, на перший погляд, взаємопов'язаними економічними тенденціями, а саме – рівнем фінансування інновацій та рівнем технологічної інновативності виробничого процесу господарюючих суб'єктів [5, с. 254-257].

Третьою диспропорцією постає ситуація, яка характеризує національну економіку як таку, котра до сьогодні, пропагуючи і здійснюючи інноваційну діяльність, не володіє дієвим організаційно-економічним механізмом забезпечення комплексного результату даного процесу [5, с. 254-257].

Отже, під дещо узагальненою, як може видатися на перший погляд, характеристикою відзначеної вище диспропорції ми маємо на увазі насамперед те, що чинна законодавча база виявляє себе такою, котра практично не спроможна стати тим організаційно-правовим каталізатором, дія якого забезпечить необхідні на сьогодні масштабні інноваційно-технологічні зрушення в структурі національної економіки та її регіонів.

Головною причиною тому вважаємо низьку результатив-

ність позитивних для вітчизняної економіки наслідків сучасного етапу активності державних інституцій у сфері формування необхідних передумов її інноваційної трансформації. Більше того, з цієї позиції можна виділити окремі періоди, котрі були фактично повністю позбавлені ознак ініціювання здійснюваними заходами економічної політики щонайменшого поступу в напрямі розбудови інноваційної сфери виробництва.

З урахуванням стану та економічних тенденцій, котрі мають місце у сфері залучення інвестиційного капіталу у наукомістке виробництво, а також нормативно-правових колізій сучасного етапу регулювання даного процесу, необхідним елементом постає економічне трактування найближчих перспектив розбудови інвестиційного чинника реалізації наукомісткого напрямку структурних зрушень у промисловості (табл. 4.7 та табл.4.8).

В основі розрахунків І.В.Одотюка ввійшли параметри оптимістичного сценарію, які узагальнені дані щодо середнього рівня результативності означених процесів в економіці розвинених країн світу.

Таблиця 4.7

**Основні економічні параметри сценарних варіантів
забезпечення інвестиційного чинника реалізації
наукомісткого напрямку структурних зрушень
у промисловості регіонів України**

Економічний параметр	Сценарний варіант		
	Песимістичний (звужене відтворення)	Базовий (просте відтворення)	Оптимістичний (розширене відтворення)
1	2	3	4
1. Питома вага капітальних інвестицій в обсязі доданої вартості, %	<35	35-45	>45
2. Питома вага інвестицій інноваційного спрямування в загальному обсязі капітальних вкладень, %	<15	15-30	>30

Продовження табл. 4.7

1	2	3	4
3. Частка інвестицій в нематеріальні активи, %	<2	2-5	>5
4. Частка реінвестованого нерезидентом капіталу в нематеріальні активи (в структурі прямих іноземних інвестицій), %	<1	1-2,5	>2,5
5. Структурна частка високотехнологічного сектора, (реалізація), %	<12	12-20	>20
6. Коефіцієнт зростання обсягу інвестування нематеріальних активів (у фактичних цінах)	<1,3	1,3-1,8	>1,8
7. Частка промислових підприємств, що здійснюють технологічні інновації, %	<3	3-10	>10
8. Частка промислових підприємств, що здійснюють капітальні інвестиції, %	<35	35-50	>50
9. Наукомісткість продукції, %	<1,5	1,5-3	>3
10. Частка промисловості в обсязі капітальних інвестицій реального сектора, %	<50	50-60	>60
11. Питома вага високотехнологічних виробництв в обсязі капітальних вкладень переробної промисловості, %	<10	10-15	>15
12. Структурна частка сектора високотехнологічних видів діяльності в обсязі прямих іноземних інвестицій, освоєних у переробній промисловості (у річному обчисленні), %	<20	20-30	>30

Враховуючи характер сучасних трансформаційних перетворень та ступінь інноваційної спрямованості організаційно-правової системи державного регламентування процесу технологічної розбудови економіки, зауважимо, що залучення інвестиційного фактора реалізації наукомісткого напрямку структурних зрушень та опанування якісно нового економічного сценарію розвитку потребуватиме високої інтенсивності здійснення регуляторних заходів з метою кардинальної зміни існуючого стану речей.

Таблиця 4.8

Організаційно-економічні передумови та загрози за різними сценаріями розвитку інвестиційно-інноваційних трансформацій

Сценарії інноваційного розвитку	Передумови	Загрози
1	2	3
Песимістичний сценарій	<p>продлонгація дії чинної на сьогоднішній день системи економічних стимулів до здійснення резидентами інвестиційної діяльності в інноваційній сфері національної економіки, відтворення на рівні сьогодні існуючих стандартів правового ставлення держави до механізму дотримання та забезпечення непорушними економічних прав нерезидентів упродовж всього періоду здійснення ними інвестиційної діяльності в Україні;</p> <p>збереження елементів невизначеності та неоднозначності сутнісних трактувань у законодавчому регламентуванні низки норм, пов'язаних з визначенням високих технологій, високотехнологічної продукції, високотехнологічного виробництва, що не стільки характеризує гостроту поточної термінологічної проблеми, скільки впливає загалом на</p>	<p>утвердження фінансово-економічних та інституційних параметрів економічної системи, в рамках якої розвиток вітчизняної промисловості та індустрії високотехнологічного виробництва неминуче відбуватиметься в напрямі активного використання екстенсивних факторів розбудови власних економічних потужностей, що фактично означатиме становлення</p>

Продовження табл.4.8

1	2	3
	<p>динаміку і стан розбудови національної високотехнологічної індустрії;</p> <p>відтворення залишкового принципу у сфері організації процесу капітального інвестування технологічної бази виробництва, за результатами якого, наприклад, рівень складової нематеріальних активів як в структурі вкладень резидентів, так і в структурі прямих іноземних інвестицій нерезидентів, не досягає навіть 2%;</p> <p>культивування конформістського підходу при розробленні заходів державної економічної політики в частині формування інноваційної моделі розвитку національної економіки, що головним своїм наслідком має утвердження рівня відтворення наукомісткої складової в обсязі ВВП та в структурі реалізованої промисловим сектором продукції в межах 1%.</p>	<p>звуженого формату інвестиційного відтворення частини промислових видів діяльності, котрі уособлюють сектор високотехнологічних виробництв.</p>
<p>Базовий сценарій</p>	<p>здійснення якісної модернізації чинної нормативно-законодавчої бази у сфері регламентування норм, положень та економічних умов кваліфікування видів економічної діяльності в галузі промисловості як таких, котрі відносяться до сектора високих технологій; узгодження здійснених поправок із діючими законодавчими актами, що передбачають кредитні, митні та податкові преференції виробництвам, котрі використовують у власній господарчій діяльності інноваційний фактор стимулювання економічної активності;</p> <p>розроблення і впровадження економічного механізму стимулювання процесу комерціалізації техніко-технологічних розробок, що передбачає спільні виважені рішення профільних</p>	<p>зосередження необхідних регуляторних зусиль на закріпленні безпосередньо вже досягнутого успіху, адже його загально-економічне значення обумовлене не лише тривалістю попереднього періоду економічного розвитку за песимістичним прогнозом сценарієм, але і безпосередньо величиною отриманих здобутків (подоланого розриву</p>

Продовження табл.4.8

1	2	3
	<p>економічних міністерств та відомств зі шляхів розв'язання низки взаємопов'язаних проблем, починаючи від статусу кваліфікованого наукового дослідника і закінчуючи системою важелів як економічного сприяння ринковій адаптації нових технологічних досягнень, так і правового забезпечення порушень системи захисту прав інтелектуальної власності на розроблені об'єкти інтелектуальної власності; підвищення серед підприємств промисловості, і в економіці загалом, рівня інтенсивності використання інвестиційних вкладень не лише в існуючу технологічну базу виробництва, але і в прогресивні технологічні новації, що постає одним із важливих інструментів стратегічного управління конкурентоспроможністю продукції власного виробництва, адже в умовах існування фактично порядкового розриву в динаміці відзначених процесів можливість щонайменшого ініціювання структурних зрушень у напрямі формування наукомісткої структури виробництва залишається мінімальною.</p>	<p>останнього з базовим). Таким чином, сутність визначеної загрози характеризується притаманною державній економічній політиці тенденційністю у підходах до аналізу досягнутого, та підміною найближчих перспектив подальшого розвитку саме останніми, вже здійсненими на сьогодні, успіхами.</p>
<p>Оптимістичний сценарій</p>	<p>удосконалення основних положень державної політики розвитку вітчизняної економіки шляхом привнесення в їх структуру системи довгострокових орієнтирів, а також чіткого економічного інструментарію врегулювання питань співпраці української влади та іноземного капіталу у сфері розбудови національної індустрії високотехнологічного виробництва, стратегічний характер яких надасть змогу нерезидентам задіяти елемент передбачення в питаннях щодо визначення економічної ефективності подальшого реінвестування влас-</p>	<p>можливість втрати повного контролю над розвитком національної економіки на користь олігархічних угруповань.</p>

Продовження табл.4.8

1	2	3
	ного капіталу та доцільності його інвестування в нематеріальну частину вітчизняних активів; збереження наукового потенціалу у формі розгалуженої мережі науково-дослідних установ фундаментального та прикладного спрямування, котрі зорієнтовані не лише на виконання внутрішніх – відомчих чи то галузевих завдань, але і в змозі відповідно до рівня кадрової та матеріально-технічної складової виступити самостійними виконавцями наукових проектів з розроблення конкурентоспроможної продукції світового рівня, замовниками яких виступають провідні транснаціональні корпорації.	

На основі вище нами зазначеного, ми можемо конкретизувати наступні сценарії, цілі, рамкові умови та етапи перспективного розвитку наукомісткого виробництва (табл. 4.9). З даної таблиці, ми бачимо, що реальний параметр інноваційного розвитку за 2015 рік вказує, що Україні притаманний песимістичний сценарій [3, с. 157, 160, 177, 192].

Таблиця 4.9

Рамкові умови сценарного розвитку інноваційних процесів

Рамкові умови інноваційного розвитку	Параметри інноваційного розвитку 2015	Песимістичний сценарій	Базовий сценарій	Оптимістичний сценарій
1	2	3	4	5
Наукомісткість ВВП	0,62%	0,9-1,2%	1,3-1,8%	1,9-3,0%
Частка інноваційної продукції в обсязі промислового виробництва	5,6%	6-8%	9-15%	16-30%
Рівень інноваційної активності у промисловості	11,5%	11-18%	19,0-30,0%	31,0-50,0%

Продовження табл.4.9

1	2	3	4	5
Частка витрат на інновації в обсязі реалізованої промислової продукції	1,4%	1,0-1,8%	1,9-3,0%	3,1-4,5%
Питома вага високотехнологічного сектора	9,5%	9-12%	13-14%	15,0-20,0%
Частка промислових підприємств, що впроваджують інновації	15,2%	11-15%	16-20%	21,0-30%
Рівень інвестування нематеріальних активів у структурі капітальних інвестицій промисловості	1,0%	1,0-2,2%	2,2-2,5%	2,6-4,0%

Сценарій I: песимістичний сценарій (сценарій відтворення інерційного характеру розвитку інноваційних процесів в економічній системі). Ціль: збереження функціонуючої моделі організації процесу інноваційного розвитку національної економіки. Передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за песимістичним сценарієм (табл. 4.10).

Таблиця 4.10

Організаційно-економічні передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за песимістичним сценарієм

Етапи песимістичного сценарію	Організаційно-економічні передумови за песимістичним сценарієм
1	2
етап перший	продлонгація дії чинної станом на кінець 2008 р. системи економічних стимулів до здійснення вітчизняними господарюючими суб'єктами інвестиційної діяльності в інноваційній сфері національної економіки, відтворення на рівні нині існуючих стандартів правового ставлення держави до механізму дотримання та

Продовження табл.4.10

1	2
	<p>забезпечення непорушними економічних прав нерезидентів упродовж всього періоду здійснення ними інвестиційної діяльності в Україні;</p> <p>збереження елементів невизначеності та неоднозначності сутнісних трактувань у законодавчому регламентуванні низки норм, пов'язаних з визначенням високих технологій, високотехнологічної продукції, високотехнологічного виробництва, що не стільки характеризує гостроту поточної термінологічної проблеми, скільки впливає загалом на динаміку і стан розбудови національної високотехнологічної індустрії;</p>
етап другий	<p>відтворення залишкового принципу у сфері організації процесу капітального інвестування технологічної бази виробництва, за результатами якого, наприклад, рівень складової нематеріальних активів як у структурі вкладень резидентів, так і в структурі прямих іноземних інвестицій нерезидентів, не досягає навіть двох відсотків;</p>
етап третій	<p>культивування конформістського підходу при розробленні заходів державної економічної політики в частині формування інноваційної моделі розвитку національної економіки, що головним своїм наслідком матиме утвердження рівня відтворення наукомісткої складової в обсязі ВВП та в структурі реалізованої промисловим сектором продукції в межах 1%.</p>

Сценарій II: базовий сценарій (сценарій формування імітаційного механізму інноваційних перетворень у рамках економічної моделі наздоганяючого розвитку). Ціль: забезпечити відтворення системи промислового виробництва шляхом ада-

птації на внутрішньому ринку імпортованих техніко-технологічних інновацій. Передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за базовим сценарієм (табл. 4.11).

Таблиця 4.11

Організаційно-економічні передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за базовим сценарієм

Етапи базового сценарію	Організаційно-економічні передумови за базовим сценарієм
1	2
етап перший	здійснення якісної модернізації чинної нормативно-законодавчої бази у сфері регламентування норм, положень та економічних умов кваліфікування видів економічної діяльності в галузі промисловості як таких, що відносяться до сектора високих технологій; узгодження здійснених поправок із діючими законодавчими актами, що передбачають кредитні, митні та податкові преференції виробництвам, котрі використовують у власній господарчій діяльності інноваційний фактор стимулювання економічної активності;
етап другий	розроблення і впровадження економічного механізму стимулювання процесу комерціалізації техніко-технологічних розробок, що передбачає спільні виважені рішення профільних економічних міністерств та відомств зі шляхів розв'язання низки взаємопов'язаних проблем, починаючи від статусу кваліфікованого наукового дослідника і закінчуючи системою важелів як економічного сприяння ринковій адаптації нових технологічних досягнень, так і правового забезпечення порушень системи захисту прав інтелектуальної власності на розроблені об'єкти інтелектуальної власності;
етап третій	підвищення серед підприємств промисловості та в економіці загалом рівня інтенсивності використання інвестиційних вкладень не лише в існуючу технологічну

Продовження табл.4.11

1	2
	<p>базу виробництва, але і в розроблення якісно нових прогресивних технологічних новацій, що постає одним із важливих інструментів стратегічного управління конкурентоспроможністю продукції власного виробництва, адже в умовах існування фактично порядкового розриву в динаміці відзначених процесів можливість щонайменшого ініціювання структурних зрушень у напрямі формування наукомісткої структури виробництва залишається мінімальною.</p>

Сценарій III: оптимістичний сценарій (сценарій інноваційної трансформації виробництва в рамках випереджаючої моделі розвитку національної економіки). Ціль: якісна модернізація виробничої бази та досягнення розширеного формату відтворення інноваційної системи. Передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за оптимістичним сценарієм (табл. 4.12)

Таблиця 4.12

Організаційно-економічні передумови та основні етапи інноваційного розвитку національної економіки за оптимістичним сценарієм

Етапи базового сценарію	Організаційно-економічні передумови за базовим сценарієм
1	2
етап перший	<p>удосконалення основних положень державної політики розвитку вітчизняної економіки шляхом привнесення в їх структуру системи довгострокових орієнтирів, а також чіткого економічного інструментарію врегулювання питань співпраці української влади та іноземного капіталу у сфері розбудови національної індустрії високотехнологічного виробництва, стратегічний характер яких надасть змогу нерезидентам задіяти елемент передбачення в питаннях щодо визначення економічної ефективності подаль-</p>

1	2
	шого реінвестування власного капіталу та доцільності його інвестування в нематеріальну частину вітчизняних активів;
етап другий	розширене відтворення наукового потенціалу у формі розгалуженої мережі науково-дослідних установ фундаментального та прикладного спрямування, котрі зорієнтовані не лише на виконання внутрішніх – відомчих чи галузевих завдань, але і в змозі відповідно до рівня власної кадрової та матеріально-технічної складової виступити самостійними виконавцями наукових проектів з розробки конкурентоспроможної продукції світового рівня, замовниками яких виступають провідні транснаціональні корпорації;
етап третій	упорядкування та систематизація централізованого зовнішньополітичного впливу держави з метою активізації процесу використання партнерських форм міжнародного співробітництва в галузі розроблення технологічних інновацій регіонального та світового значення.

Серед висновків, щодо сценаріїв інноваційного розвитку національної економіки та її регіонів можемо виокремити такі: дослідження рівня економічного розвитку високотехнологічного виробництва, динаміки технологічних зрушень у структурі промислового комплексу свідчить про те, що інтегруючого елемента, в межах якого сектор високих технологій набув би стійкої позитивної тенденції розвитку, наразі в цілому не створено. Відтак, розроблення і запровадження інноваційної моделі управління національною економічною системою виступають головною передумовою утвердження базових засад функціонування відзначеного вище об'єднуючого елемента реалізації прогресивних інноваційних перетворень в економіці України.

За підсумками дослідження економічної результативності продукування та використання знанневого доробку в Україні можемо зробити такі узагальнення:

в Україні домінує негативна тенденція щодо використання інтелектуального ресурсу, що підтверджують процеси скорочення та відтоку висококваліфікованих кадрів зі сфери науки;

європейський фактор стимулювання процесу інтенсифікації створення новітніх знань та підвищення рівня їх комерціалізації в економіці залишається для України реальним винятково у довгостроковій перспективі у зв'язку із низьким рівнем наявних у країні економічних передумов щодо розбудови високотехнологічної сфери, що є головним стримуючим моментом на шляху кадрового, знанневого та інвестиційного забезпечення розвитку індустрії високих технологій в Україні;

на сучасному етапі загальний рівень ефективності використання знань залишається, вочевидь, недостатнім для формування випереджальної моделі розвитку економіки знань, а відтак створення необхідних для її запровадження передумов потребує від Уряду вдосконалення політики інноваційного та науково-технологічного розвитку з метою значного підвищення продуктивності знанневого ресурсу;

одне із головних завдань держави щодо створення широкого спектра соціально-економічних та організаційно-фінансових передумов, котрі б формували високий рівень економічної дієвості механізму капіталізації знанневого потенціалу, реалізується неефективно. Причина полягає у тому, що у трактуванні функціональних особливостей нової моделі несправедливо превалює культивування самодостатності знань як одного із головних її складових, тоді як саме проблема забезпечення суто економічних умов результативного використання набутих теоретичних знань продовжує залишатися поза межами ґрунтового економічного аналізу фахівців;

у фінансуванні знанневих напрямів високотехнологічної діяльності Україна дотримується на сучасному етапі структури, котра за своїми головними складовими має значні розбіжності із відповідним аналогом у розвинених країнах. Цей факт, на нашу думку, в жодному разі не має права на спростування аргументом відсутності в національній економіці спроможності

до наслідування розвинених в економічному відношенні країн, адже саме останні формують основні тенденції та напрями розвитку світового ринку, і в іншому випадку, вітчизняна індустрія наукомісткого виробництва згодом опиниться в умовах цілковитої невідповідності власного знаннєвого доробку стратегічним викликам глобального ринку високих технологій;

на фоні відзначеного рівня економічної ефективності відтворення інвестованого в НДЦКР капіталу, акцентуємо увагу на тому, що доцільність інвестування виробництв національної високотехнологічної індустрії, на нашу думку, обумовлена вже, принаймні, тим фактом, що сучасний етап розвитку глобальної економіки базується на застосуванні технологій ядра п'ятого і шостого технологічного укладу і недооцінка ролі наукомістких виробництв, котрі формують його галузеву структуру, неминуче матиме наслідком процеси зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки.

Рекомендації щодо побудови слід розглядати відповідно до їх часової активності. Короткострокова перспектива – макроекономічна стабілізація та подолання наслідків світової фінансової кризи, відновлення економічного зростання. Середньострокова – забезпечення умов для внутрішнього розвитку інноваційних потужностей, формування сталого розвитку на національному рівні. Довгострокова – міжнародна співпраця, утворення транскордонних кластерів із залученням громадського сектору, науки та бізнесу.

Україна має можливість брати участь у багатьох міжнародних відкритих програмах. Однак аспект міжнародної співпраці України у галузі інноваційного розвитку і дотепер посідає незначне місце. Тому, підбиваючи підсумки, слід наголосити на тому, що:

необхідно провести аналіз існуючих програм та заручитись фінансовою підтримкою держави щодо їх часткового фінансування, зокрема, шляхом включення коштів до «захисених» статей бюджету, а відповідні трансфери не повинні обкладатися податками як у виробничій діяльності;

впорядкувати нормативно-правову базу та розробити перелік наукових об'єктів, що можуть бути використані у міжнародних проєктах;

переорієнтувати зовнішньоекономічну діяльність України на високотехнологічний експорт і скоротити частку продажу за кордон сировинних ресурсів. Політика держави щодо стимулювання експорту високотехнологічної продукції має бути більш активною та цілеспрямованою;

проблеми захисту інтелектуальної власності мають вирішуватися за зразками дотримання міжнародних угод у цій галузі. Їх вирішення пов'язане переважно з труднощами впровадження основних положень законодавчих актів у дію, а також браком коштів. Основним напрямом удосконалення має стати підтримка державою патентування та впровадження механізмів захисту інтелектуальної власності [1].

На сьогодні існує багато розробок від українських вчених та дослідників як може виглядати національна інноваційна стратегія, проте відсутніми залишаються чіткі пропозиції щодо впровадження міжнародних аспектів співпраці та методології формування та подальшого функціонування спільних кроків Україна-ЄС.

В свою чергу нам би хотілося наголосити на необхідності формування нової моделі євроінтеграційної стратегії України в рамках Політики добросусідства та Східного Партнерства можна досягнути за допомоги транскордонної кластеризації. Важливість цього процесу полягає у тому, що спільна декларація Паризького самміту східного партнерства передбачає доцільність та необхідність формування горизонтальних зв'язків між країнами сусідами та ЄС, політичного діалогу та інтеграції.

22 липня 2007 р. було запроваджено державну стратегію регіонального розвитку на період до 2015 р., що визначає умови підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечуючи їх сталий розвиток на сучасній технологічній основі. Проте, досі в Україні відсутній регіональний підхід у міжна-

родному векторі, а саме: мережі регіональних центрів інноваційного розвитку. Ми можемо однозначно стверджувати, що цей період нами був використаний неефективно. Усвідомлюючи необхідність залучення закордонного досвіду для досягнення поставлених цілей, та враховуючи малу імовірність стрімкого євроінтеграційного розвитку, важливо зрозуміти, яким чином можна започаткувати ці зміни. А їх необхідно знаходити через проміжні інституції прикордонних територій, що можуть допомогти швидкими та якісними змінами.

Створення нових виробничих систем (кластерів) є потужним інструментом для стимулювання регіонального розвитку, який може мати вплив через збільшення зайнятості населення, відрахувань у бюджети різних рівнів, підвищення ступеня оплати праці, стійкості та конкурентоспроможності регіонального виробництва.

Створення єврорегіонів і кластерів має спільну базу реалізації, оскільки їх основою є загальний територіально-фінансово-економічний принцип. Вітчизняний та зарубіжний досвід засвідчує ефективність транскордонної кластерної співпраці для вирішення проблем соціально-економічного розвитку регіонів [1, с. 11-12].

Згідно з напрацюваннями проекту Концепції Національної стратегії формування та розвитку транскордонних кластерів в Україні 19 із 25 регіонів є прикордонними, сукупна площа яких становить близько 77% усієї державної території. Це надає вагомих підстав для виокремлення діяльності у сфері створення транскордонних кластерів та включення їх потенціалу у міжнародних економічних відносинах.

Кластерний принцип інтеграції забезпечує поєднання інтелектуального продукту, технологій та фінансових ресурсів. Об'єднання зусиль України та ЄС на шляху до побудови спільної інноваційної стратегії може відбуватись через залучення громадських організацій, науковців, установ та підприємств у рамкових програмах. Для забезпечення фінансової сторони вирішення процесу кластеризації пропонується участь у рам-

кових програмах ЄС. Питання участі у них обговорюються в підкомітеті № 7 «Наука та технології, дослідження, освіта, культура, охорона здоров'я, інформаційне суспільство та медіа» Комітету з питань співробітництва між Україною та ЄС.

З-поміж можливих рамкових програм ЄС, в яких можуть брати участь українські організації, слід виділити:

- «Співпраці», «Можливості», «Люди» у 7-й рамковій програмі наукових досліджень та технологічного розвитку ЄС («Cooperation» Programme, «Capacities» Programme, «People» Programme – in the 7th Framework Programme for research & Technological Development);

- європейські технологічні платформи (European Technology Platforms (ETPs));

- міжнародні центри наук та технологій (International Sciences and Technology Centre (ISTC));

- програма Темпус (Tempus);

- програма Ерасмус-Мундус (Erasmus-Mundus);

- схема прикордонної співпраці – політика Європейського добросусідства та партнерства (Cross-Border Cooperation (CBC) Scheme – European Neighborhood and Partnership Instrument (ENPI)).

Утворення нових транскордонних регіональних вимірів з залученням громадського сектору, бізнесу, науки та влади в інтеграційних процесах Україна – ЄС допоможуть вигідно провести трансфер знань та навичок, залучити нові інвестиції, вийти на новий якісний рівень співпраці та гарантувати інноваційний розвиток. Забезпечення функціонування такої економічної моделі у рамках налагодження основ стратегічного партнерства між Україною та ЄС мають відбуватись за підтримки рамкових програм співпраці Україна – ЄС та національних програм інвестиційно-інноваційного розвитку.

Отже, реалізація сценарію інновацій та швидкого розвитку базуватиметься на очікуваних позитивних виходах від всіх можливих стратегічних поєднань – сильних сторін з можливостями, сильних сторін у відповідь на загрози, усунення слаб-

ких сторін як реакція на можливості, елімінування впливу поєднання слабких сторін із загрозами. Цей сценарій характеризується розвитком, а не тільки зростанням, що означає модифікацію факторів виробництва у продуктивнішому напрямі та забезпечення вищої життєздатності для розвитку регіонів України. У даній ситуації у прикордонних регіонах очікується зростання економіки знань, інновацій, високотехнологічних галузей.

Всі сектори здійснюватимуть інноваційні розробки як відносно продуктів, так і процесів. Формуватиметься феномен інноваційної культури, необхідної для інтенсивного впровадження інновацій. Буде організована суттєва підтримка інноваційному підприємництву. Університети будуть орієнтовані на підвищення своєї ролі в економіці регіону та за його межами. Здійснюватиметься реалізація інноваційних Програм Наукових парків, які включатимуть науково-технічні проекти, готових до впровадження в промисловий комплекс та соціальну сферу прикордонних областей. Приноситьиме плоди забезпечення ефективного бізнесового та інвестиційного середовища і маркетингової регіональної політики. Очікується приплив інвестицій у високотехнологічні галузі. Людські ресурси будуть орієнтовані на отримання якісних знань для розвитку, створення чи найму вишуканими у науковому та технологічному планах секторах економіки. Буде розширено залучення європейських фондів у багатьох напрямках, у т.ч. на розвиток інновацій. Продовжуватиметься розробка спільних операційних програм прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства (ППС ЄС) на 2014 – 2020 роки та великомасштабних інфраструктурних проектів, що реалізуватимуться в рамках наступних програм: ППС ЄС «Угорщина-Словаччини-Румунія-Україна» 2014 – 2020 роки; ППС ЄС «Румунія-Україна» 2014 – 2020 роки; ППС ЄС «Польща-Білорусь-Україна» 2014 – 2020 роки.

Активно розвиватиметься малий і середній бізнес, поступово зміщуючись зі сфери торгівлі і послуг у сферу високоте-

хнологічного виробництва та наукоємних послуг. Буде активно розвиватися сільське господарство та харчова промисловість, можливе розширення органічного землеробства та виробництва харчової продукції. Інвестиційно-привабливою галуззю економіки прикордонних регіонів стає туристична галузь, підставою чого є екологічно чисті гірські території, збережені етнічні культура і традиції, достатньо розвинена туристична інфраструктура, базові навички ведення туристичної діяльності у великої частки населення.

Цьому сприятиме реалізація заходів у рамках проекту «Підтримка економіки областей Карпатського регіону через розвиток та промоцію їх туристичного потенціалу» в рамках програми Підтримка політики регіонального розвитку в Україні. Територіальні громади отримують значний матеріально-фінансовий ресурс на поступове покращання соціальної та інженерної інфраструктури. Території за кілька років, ми сподіваємося вирівнюються у своєму розвитку з прикордонними територіями зарубіжних держав і стануть підйомною силою інноваційного розвитку нашої держави.

4.2. Інноваційна конкурентоспроможність Карпатського регіону

Євроінтеграційний курс економічного і соціального розвитку України передбачає забезпечення високого рівня конкурентоспроможності вітчизняних регіонів, насамперед, прикордонних, а також вироблення для них такої моделі розвитку, яка б відповідала принципам регіональної політики ЄС, тобто моделі інноваційного розвитку. Здатність до інновацій є потужним джерелом створення довгострокових конкурентних переваг регіону. Л.А. Антонюк безпосередньо пов'язує конкурентоспроможність регіону з інноваційною економікою (що базується на знаннях). Інноваційну конкурентоспроможність регіону науковець визначає як «здатність суб'єктів регіону проводити активну інноваційну політику і тим самим вплива-